उत्स्मयन्स्वस्यअजेयत्वाभिमानेगर्वंकुर्वन् अस्याःसुलभायाः भावंआशयंएनंमूकंकरिष्यामीत्येवंरूपं विशेषयन्अभिभवन् भावेनभावंजग्राह ॥ १८ ॥ तयासहसमत्वेनएकस्मिन्देहेउवास अधिष्ठानेदेहे छत्रेति उभावपिस्थूलदेहोपस्कारंत्यक्तवंतावित्यर्थः ॥ १९ ॥ एतदाख्यानतात्पर्यंतुएकस्मिन्गेहेइवलिंगदेहेपिद्वयोर्जीवयोरवस्थानंभवतितेनस्थूलसूक्ष्मदेहौगृहवज्जीवस्यानात्मानावित्युक्तं एवंसतिस्वस्यानभिभूतत्वंदर्शयन्जनकउवाच भगवत्याइति ॥ २० ॥ परकीयंश्रुतादिकमज्ञातमतःपृष्टेनतद्वेदनीयमित्यर्थः ॥ २१ ॥ राजाप्यहंराज्यान्मुक्तोस्मीत्याह छत्रादिष्विति संमंतुंसम्यक्ज्ञातुं ॥ २२ ॥ मोक्षंमोक्षहेतुं ॥ २३ ॥ २४ ॥ सांख्ययोगविधिशब्दैःक्रमेणज्ञानोपास्तिकर्मकांडार्थाज्ञेयाः अयमेवत्रिविधोमोक्षधर्मस्तत्रविषयेगताध्वाज्ञातमार्गः ॥ २५ ॥ मयिममसमीपे ॥ २६ ॥ २७ ॥ २८ ॥ वैरा

जनकोप्युत्स्मयन्राजाभावमस्याविशेषयन् ॥ प्रतिजग्राहभावेनभावमस्यानृपोत्तम ॥ १८॥ तदेकस्मिन्नधिष्ठानेसंवादःश्रूयतामयं ॥ छत्रादिषुविमुक्तस्यमुक्तायाश्चत्रिदंडके ॥ १९॥ जनकउवाच भगवत्याःक्वचर्येयंकृताक्वचगमिष्यसि ॥ कस्यचत्वंकुतोवेतिपप्रच्छैनांमहीपतिः ॥ २० ॥ श्रुतेवयसिजातौचसद्भावोनाधिगम्यते ॥ एष्वर्थेषूत्तरंतस्मात्प्रवेद्यंमत्समागमे ॥ २१ ॥ छत्रादिषुविशेषेषुमुक्तंमांविद्धितत्त्वतः ॥ सत्वांसंमंतुमिच्छामिमानार्हाहिमतासिमे ॥ २२ ॥ यस्माच्चैतन्मयाप्राप्तंज्ञानंवैशेषिकंपुरा ॥ यस्यनान्यःप्रवक्तास्तिमोक्षंतमपिमेशृणु ॥ २३॥ पराशरसगोत्रस्यवृद्धस्यसुमहात्मनः ॥ भिक्षोःपंचशिखस्याहंशिष्यःपरमसंमतः ॥ २४ ॥ सांख्यज्ञानेचयोगेचमहीपालविधौतथा ॥ त्रिविधेमोक्षधर्मेस्मिन्गताध्वाछिन्नसंशयः ॥ २५॥ सयथाशास्त्रदृष्टेनमार्गेणेहपरिभ्रमन् ॥ वार्षिकांश्चतुरोमासान्पुरामयिसुखोषितः ॥ २६ ॥ तेनाहंसांख्यमुख्येनसुदृष्टार्थेनतत्त्वतः ॥ श्रावितस्त्रिविधंमोक्षंनचराज्याद्विचालितः ॥ २७॥ सोहंतामखिलांवृत्तिंत्रिविधांमोक्षसंहितां ॥ मुक्तरागश्चराम्येकःपदेपरमकेस्थितः ॥ २८ ॥ वैराग्यंपुनरेतस्यमोक्षस्यपरमोविधिः ॥ ज्ञानादेवचवैराग्यंजायतेयेनमुच्यते ॥ २९ ॥ ज्ञानेनकुरुतेयत्नंयत्नेनप्राप्यतेमहत् ॥ महद्वद्वप्रमोक्षायसासिद्धिर्यावयोतिगा ॥ ३० ॥ सेयंपरमिकाबुद्धेःप्राप्तानिर्द्वंद्वतामया ॥ इहैवगतमोहेनचरतामुक्तसंगिना ॥ ३१ ॥

ग्यमितिद्वाभ्यांवैराग्यज्ञानयत्नानांवासिष्ठादौवासनाक्षयविज्ञानमनोनाशशब्दितानांत्रिदंडविष्टंभवदन्योन्याश्रयेणसिद्धिरुक्ता यथा तत्त्वज्ञानंमनोनाशोवासनाक्षयएवच मिथःकारणतांगत्वादुःसाध्यानिस्थितानिहि यावद्विलीनंनमनोनतावद्वासनाक्षयः नक्षीणावासनायावच्चित्तंतावन्नशाम्यति यावन्नतत्त्वविज्ञानंतावच्चित्तशमःकुतः यावन्नचित्तोपशमोनतावत्तत्त्ववेदनं यावन्नवासनानाशस्तावत्तत्त्वागमःकुतः यावन्नतत्त्वसंप्राप्तिर्नतावद्वासनाक्षयः एकैकशोनिषेव्यंतेयद्येतेचिरमप्यलं तत्रसिद्धिप्रयच्छंतिमंत्राःसंकीर्त्तिताइवेति यथाषडंगमंत्राणामेकैकमंत्रादृत्यानसिद्धिःकिंतुसहितानामादृत्यातद्वदित्यर्थः मोक्षस्यतत्साधनस्यज्ञानस्यविधिरुपायः ॥ २९ ॥ यत्नंयोगाभ्यासंमनोनाशहेतुं महत्आत्मज्ञानं तेनचपरंवैराग्यमितिसाएषात्रयाणांसिद्धिर्निष्पत्तिर्महतांद्वंद्वानांसुखदुःखादीनांमोक्षायेतिजीवन्मुक्तिसुखायवयोतिगेतिमृत्युजयायभवतीत्युक्तं ॥ ३० ॥ ३१ ॥